

HERDENKINGSTOESPRAAK 24 JUNI 2023

“Priester-dichter Anton Van Wilderode is gisterenmiddag op 79-jarige leeftijd overleden. Hij was een klassiek poëet, die ook bij de jonge hedendaagse dichters groot respect genoot. Zijn verzoenende rol in de Vlaamse beweging illustreerde zijn Vlaams-nationaal engagement. Anton van Wilderode overleed in het Sint-Niklase Maria Middelaersziekenhuis.”

“De Belgische priester-schrijver-dichter Anton van Wilderode is maandag op 79-jarige leeftijd overleden. ..Van Wilderode, die eigenlijk Cyriel Paul Coupé heette, werd op 28 juni 1918 in het West-Vlaamse Moerbeke-Waas geboren. Hij studeerde klassieke filologie in Leuven en werd in 1944 tot priester gewijd. Van 1946 tot 1982 gaf hij klassieke talen aan het kleinseminarie in Sint Niklaas waar hij zelf zijn opleiding had gekregen.”

Het eerste citaat, geachte dames en heren, komt uit de krant De Tijd van 16 juni 1998. Het tweede uit de Nederlandse krant Trouw van één dag later. En al situeren de Nederlands Moerbeke-Waas dan in West-Vlaanderen, wellicht werd verward met Moerkerke bij Damme, Anton van Wilderode was alleszins ook boven de Moerdijk geen onbekende. Tot op vandaag trouwens niet. Een paar weken geleden immers stelde professor en net emeritus Frits Van Oostrom, die jarenlang literatuur doceerde aan de universiteit van Utrecht, hier in Sint-Niklaas, op het stadhuis, zijn nieuwste boek voor dat de titel kreeg: *De Reynaert. Leven met een middeleeuws meesterwerk*. In dat boek verwijst van Oostrom een aantal keren naar Van Wilderode. Hij noemt hem *“de charismatische priester, dichter, leraar en publieke intellectueel”*. Er worden verder een paar regels uit *“Lied van mijn land”* geciteerd, en er is een foto in opgenomen van het beeld van de hand van kunstenaar Wilfried Pas dat hier aan het college staat.

Op een paar dagen na, geachte aanwezigen, is het exact 25 jaar geleden dat letterlijk op een steenworp van hier, aan de overkant van de Grote Markt, Anton van Wilderode ten grave werd gedragen. In de Verslagen en Mededelingen van de Koninklijke Academie voor Nederlandse taal- en letterkunde schreef professor Marcel Janssens hierover het volgende:

“In Sint-Niklaas hebben we op 20 juni 1998 even de weerklank van zijn persoon in Vlaanderen kunnen meten. Daar was een in Vlaanderen ongeziene volkstoeloop voor de begrafenis van een schrijver.”

Een ongeziene volkstoeloop: er was inderdaad veel volk, heel veel volk, die zaterdagvoormiddag, wat eens te meer bewees hoe geliefd Anton van Wilderode wel was. Dat kwam naast zijn veelzijdige literaire en artistieke kwaliteiten wellicht ook wel, de Vlaming kennende, omdat hij, zoals professor en priester Herman-Emiel Mertens het in zijn homilie op de begrafenis verwoordde *“niemands knecht was, noch van de bisschop, noch van een partij, noch van om het even welke literaire of artistieke stroming.”*

Maar vooral, geachte dames en heren, omdat hij zelf zoveel liefde had en gaf. Over die liefde, die vele vormen aannam, wil ik het vandaag hebben.

Om te beginnen was er zijn liefde voor zijn ouders en zijn familie, die onvoorwaardelijk was en leidde tot prachtige gedichten : *In memoriam patris*, waarin hij de herinneringen aan zijn vader oproept. *De Dag van Eden*, over zijn moeder, en het weemoedige *Egidius*, over zijn broer Leo Coupé die op zevenjarige leeftijd overleed, die de dichter nooit gekend heeft, maar over wie zijn ouders zoveel hebben verteld.

Er is uiteraard ook de liefde voor zijn geboortedorp, Moerbeke, en bij uitbreiding het Waasland en Vlaanderen. Over Moerbeke en het Waasland zei hij in een interview met Joos Florquin voor de destijds bejubelde reeks *Ten Huize Van*, en ik citeer:

“Het is een symbool van alles wat ik gekregen heb én tegelijk van alles wat ik verloor. In die zin is het voor mij een nogal melancholisch land: een streek met vrijwel alleen Canada's waarin je altijd het geruis van de wind hoort: de zee van mijn kinderjaren.” - Einde citaat

De titel van een bundeling van vijftig Wase gedichten, *Ik adem mijn eigen aarde*, zegt alles. Van Wilderode was wie hij was, en wie hij was kwam door de streek waarin hij geboren werd, en waar hij zijn hele leven zou blijven. Hij ademde inderdaad, heel zijn leven, zijn eigen aarde. Zijn Vlaanderen wordt ook prachtig bezongen in de mooi uitgegeven boeken met foto's van Jan Decreton. Deze boeken, dames en heren, waren Vlaanderen Vakantieland avant la lettre. Poëtische toeristische gidsen die hun weerga in het buitenland niet vinden.

En dan heb ik het nog niet gehad over het prachtige *Lied van mijn Land*, dat we straks samen zullen zingen. Sommigen pleiten voor een nieuw, moderner Vlaams volkslied. Welnu, wat mij betreft moet de Vlaamse regering dan echt niet verder zoeken.

De liefde voor Vlaanderen uitte zich ook in zijn inzet voor de Vlaamse Beweging. Zo schreef hij meerdere malen de bindteksten voor de IJzerbedevaart, waarin ook de vredesgedachte nooit ver weg was. Die Vlaamsgezindheid vond hij overigens maar normaal. Hierover liet hij zich in een interview met Carlos Alleene voor het weekblad Spectator als volgt uit:

“Er wordt van een Fransman nooit gezegd dat hij Fransgezind is, dat wordt als vanzelfsprekend aanvaard. Dat iemand achter de verzuchtingen van het Vlaamse volk staat, is toch vanzelfsprekend. Dat ik Vlaamsgezind ben is zo elementair als het feit dat ik mens ben. Het is geen combattieve houding, maar een zijn.”

Natuurlijk mogen we ook zijn liefde voor het geloof niet vergeten. Als priester komen het geloof en de bijbel regelmatig aan bod in zijn werk. Een van de hoogtepunten daarbij is ongetwijfeld *Apostel na de Twaalf*, een bundel van meer dan 200 gedichten waarin Anton van Wilderode uitweidt over de ware betekenis van Paulus. Ook al hoorde hij het woord ‘priester-dichter’ zelf niet zo graag, beide roepingen waren bij hem toch onlosmakelijk met elkaar verbonden.

Uiteraard was er ook zijn liefde voor talen en voor literatuur, die dan weer samenhang met zijn liefde voor het onderwijs. Die combinatie leidde tot de publicatie van *De Dubbelfluit*, een handboek literatuuronderwijs voor het vijfde en zesde middelbaar, waarin tal van studenten op hun beurt de liefde voor de literatuur hebben ontdekt. Zijn liefde voor de literatuur gaf hij onder meer door aan Tom Lanoye, Paul Snoek en Erik Spinoy, en aan zoveel anderen. Zijn liefde voor de taal uitte zich uiteraard ook en vooral in zijn poëzie en in zijn vertalingen. Als classicus wijdde hij heel wat jaren aan de vertaling van de volledige *Vergilius* uit het Latijn, een huzarenstuk dat hem lof en bewondering opleverde in binnen- en buitenland. Liefde voor het Nederlands, ik zei het al, liefde voor de klassieke talen maar ook liefde voor het Vlaams als taal. In vrijwel elke bundel treffen we woorden aan die volgens het woordenboek geen Algemeen Nederlands zijn. En dat terwijl dit vooral mooie woorden zijn, die vaak uitdrukken wat een AN-woord niet altijd kan.

Hierover zei hij ooit in een interview in 1983 het volgende:

“In Van Dale staan bepaalde woorden met de verwijzing Zuidnederlands, waarmee bedoeld wordt zeg niet. Dat neem ik niet. Vlaamse woorden hebben, ten minste als ze niet foutief zijn, evenveel bestaansrecht als Noordnederlandse woorden. We moeten niet altijd klakkeloos aanvaarden wat die Hollanders decreteren.”

Een paar voorbeelden, die, mocht hij zijn gedichten op een pc hebben geschreven, geheid zouden gezorgd hebben voor een roodgloeiende spelling checker: onkennelijk, wat toch veel meer zegt dan onherkenbaar,, deemstere in plaats van donkere, bedoomd ipv bewasemd, gerijfd ipv geharkt, wegeling, helegans, waarbinst, enz. Dergelijke woorden kleuren een tekst. Van Wilderode was trouwens een voorloper als het hier over gaat, want een van de vensters in de intussen veelbesproken *Canon van Vlaanderen* heeft als titel “*Goesting*” gekregen, een woord dat in Nederland niet wordt gebruikt. De ondertitel van het venster luidt: “*Een standaardtaal voor Vlaanderen.*” Zo zie je maar ...

Nog een grote liefde: zijn liefde voor reizen, vooral dan naar Italië, Spanje en Griekenland wat, wat had u dan gedacht, dames en heren, prachtige reisgedichten opleverde. En daarbij sluit dan zijn liefde voor de natuur aan en voor de naturelementen. De natuur zag hij als een geschenk van God, en ook hier is dus het geloof niet ver weg. Hij klaagde ook de milieuverontreiniging en het toenemende verkeer aan, en was bij manier van spreken al groen, lang voor die partij werd uitgevonden.

Kunst. Nog een grote liefde van Van Wilderode. Wie zijn woonhuis heeft bezocht, heeft de letterlijk ontelbare schilderijen, tekeningen en beelden zelf al kunnen aanschouwen. En even ontelbaar zijn de vernissages die hij ingeleid heeft en de kunstenaars die bij hem aan huis kwamen.

U merkt het, geachte aanwezigen, Van Wilderode had tal van liefdes. Over slechts twee wil ik nog kort iets zeggen. Zijn liefde voor humor, en zijn liefde voor de mensen. Anton van Wilderode was een humoristisch man, en dat hoorde of las je niet alleen, dat zag je ook aan de twinkelingen in zijn ogen. In het huldnummer over hem van Ic Hou, het schooltijdschrift van het college, vertelde hij op een humoristische manier over zijn wedervaren als spreker, want hij was meer dan regelmatig de hort op om een toespraak of voordracht te houden. Het interview dateert, dat moet ik er toch even bij vermelden, uit 1975, toen het culturele leven zich nog niet in culturele centra afspeelde, maar

in kleine, daar dikwijls niet op voorziene, parochiezaaltjes of schoolrefters. Ik citeer:

“Slapen in klamme lakens met voelbare aanwezigheid van motbollen, door een kreupele stoel zakken ten aanschouwe van de verzamelde gemeente, Beervelde, op een verkeerd spoor zitten of op het goede spoor zitten in de verkeerde richting, zonder eten op het podium en maar één keer vergeten gaan – dat zegt men voortdurend bij bepaalde gelegenheden, maar men zegt er nooit bij dat ik eens een week te vroeg ben geweest. En ruw geschat driehonderd keer verteld over humor in de Nederlandse letterkunde, dat is niet om te lachten!”

En dan tot slot zijn liefde voor de mensen. Dat uitte zich niet enkel in zijn beminnelijke omgang, maar ook bijvoorbeeld als auteur van gelegenhedenverzen: communiekaartjes, geboorteverstjes, overlijdensberichten, noem maar op. Hij vond dat ook maar normaal. Hij zag een dichter als een gewone mens, die, net als een hoedenmaker, iets kan wat de meesten misschien niet kunnen. En dus schreef hij voor wie erom vroeg.

En dit alles, dames en heren, is de reden waarom er op zijn begrafenis een *“voor Vlaanderen ongeziene volkstoeloop was voor de begrafenis van een schrijver.”*

Tot slot nog een bedenking. Een herdenking zoals deze, kan misschien ook de aanleiding zijn om Anton van Wilderode te her-denken, er anders over te gaan denken. Hoe kunnen we ervoor zorgen dat Van Wilderode ook in de toekomst bekend/gekend zal blijven en zal worden gelezen? Laat dit een uitdaging zijn voor de Marnixring Anton van Wilderode, het Anton van Wilderodegenootschap en voor u allen. Dank u wel.

Sint-Niklaas – 24.06.2023